

Dzieje parafii rzymskokatolickiej w Dźwierzutach

Ks. Krzysztof Bielawny

Dzieje parafii
rzymskokatolickiej
w Dźwierzutach

Olsztyn 2013

Za zgodą Kurii Metropolitalnej
Archidiecezji Warmińskiej
Olsztyn, 14 listopada 2013 r.
L.dz. 1430/2013

Fotografie
z archiwum Parafii w Dźwierzutach

Projekt okładki, skład, łamanie
Bogdan Grochal

Korekta
Alicja Bartosik

Publikacja sfinansowana przez Pana Janusza Wilka,
mieszkańca Dźwierzut i ks. Jarosława Wiszowatego,
proboszcza parafii Dźwierzuty

© Copyright by Krzysztof Bielawny

ISBN 978-83-61864-10-3

Warmińskie Wydawnictwo Diecezjalne
ul. Kardynała Stefana Wyszyńskiego 11
10-457 Olsztyn

Druk:
Zakład Poligraficzny J. Skrajnowski
ul. Krótka 1, 11-300 Biskupiec

Drodzy Parafianie

Każda Parafia to Wspólnota wspólnot, Rodzina rodzin. Aby tworzyć Wspólnotę, Rodzinę, Parafię, trzeba poznać, jakie są jej korzenie, źródła, doświadczenia wcześniejszych pokoleń, byśmy mogli je kontynuować, nimi się ubogacać, a zarazem kształtować terażniejszość i budować przyszłość.

W 2011 roku, 19 listopada, przeżywaliśmy 120. rocznicę powstania naszej Parafii. Tematem przygotowania do tego wydarzenia była Wspólnota i rodzina, które formują parafię.

Każda rodzina ma swój dom. Dla Parafii takim domem jest Świątynia. Tu właśnie się gromadzimy, aby oddawać cześć Panu Bogu i przeżywać Misterium naszego zbawienia, budując więzi między sobą.

Niedługo, bo 24 czerwca 2014 roku, będziemy przeżywać w naszej Wspólnocie 130. rocznicę konsekracji naszej Świątyni. Pragnę, aby ta książka ukazująca hi-

storię naszej Parafii stała się Cegielką na remont Naszego Kościoła, który otrzymaliśmy jako dar i zadanie od poprzednich pokoleń. Niech będzie wyrazem naszej wdzięczności przed Panem za Tych, którzy budowali Tę Wspólnotę i Tę Świątynię.

Ks. Jarosław Wiszowaty
proboszcz

Wprowadzenie

Cywilizacja łacińska, a wraz z nią chrześcijaństwo dotarło do Dźwierzut i okolicznych miejscowości w XIV stuleciu z przybyciem Zakonu Najświętszej Maryi Panny Domu Niemieckiego. W swych dziejach mieszkańcy posługiwali się trzema nazwami miejscowości. Pierwsza to pruska – Swersutten, druga, funkcjonująca najdłużej – Mensguth, i trzecia od 1945 r. – Dźwierzuty. Pierwszą niewielką świątynię wybudowano jeszcze przed lokacją miejscowości w 1438 r. Przed sekularyzacją zakonu krzyżackiego w parafii posługiwali duchowni Kościoła rzymskokatolickiego. Od roku 1525 przez długie lata mieszkańcom Dźwierzut Słowo Boże głosił Kościół ewangelicki. Kościół katolicki ponownie mógł wrócić ze Słowem Bożym do swych nielicznych wiernych dopiero w połowie dziewiętnastego stulecia. Pierwszym stałym duszpasterzem w Dźwierzutach był ks. Michał Klement, posługujący od 1871 r., a pierwszym proboszczem –

ks. Andrzej Huhmann. Nowo wybudowaną świątynię konsekrował ks. bp Filip Kremenz w 1884 r. W czasie II wojny światowej świątynia nie została zniszczona. Pierwszym proboszczem po zakończeniu działań wojennych był ks. Jan Wilusz. Po roku 1945 nastąpiły olbrzymie zmiany społeczne, polityczne i konfesyjne. Ludność napływowa to przede wszystkim Polacy i katolicy, którzy od tej pory w parafii stanowili ogromną większość. Najdłużej duszpasterzującym w parafii Dźwierzuty proboszczem, bo aż 35 lat, był ks. Henryk Ostrowski. Od 2007 r. proboszczem jest ks. Jarosław Wiszowaty.

Okres przedreformacyjny

Wielki mistrz Zakonu Najświętszej Maryi Panny Domu Niemieckiego, Winrich von Kniprode, w latach siedemdziesiątych XIV stulecia nadał 250 włók ziemi rycerzowi Mentzłowi von Wildenau. Około roku 1383 wybudowano na wzgórzu zamek obronny, chroniący mieszkańców przed najezdami Litwinów. Przez długi czas Dźwierzuty były głównym ośrodkiem wielkich latyfundiów rodu Wildenau. Jedną z

ważniejszych postaci rodu był Mentzl von Wildenau, dlatego też na jego cześć zmieniono dotychczasową nazwę pruską Swersutten na Mensguth, której używano aż do 1945 r. Po II wojnie, w roku 1945, dawną nazwę pruską spolonizowano na Dźwierzuty.

Akt lokacyjny dla Dźwierzut wystawił w 1438 r. Henryk Reuss von Plauen – komtur elbląski. Sołtys i parafia otrzymały po 4 włóki ziemi. Warto tu nadmienić, że kościół w Dźwierzutach istniał przed lokacją miejscowości. O proboszczu z Dźwierzut odnajdujemy zapis w 1349 r., co poświadcza, że istniał kościół. Z inicjatywy prokuratora ze Szczytna w roku 1484 w Dźwierzutach opiekę duszpasterską sprawował kleryk Erasmus z Elbląga, w roku następnym duszpasterzował Laurentius Simonis, zaś pod datą 29 listopada 1489 r. w parafii dźwierzuckiej urzędował Laurentius Cronow. Poza 4 włókami ziemi, probostwo dźwierzuckie posiadało także 2 łaszty zboża. W roku 1493 parafię dźwierzucką i szczycieńską obsługiwał jeden duchowny.

Jednak kiedy Prusy przyjęły nauki Marcina Lutra, Kościół katolicki nie miał możliwości duszpasterzowania; obowiązywała bowiem za-

sada, *cuius regio, eius religio*. Tym samym Mazury, a wraz z nimi parafia dźwierzucka, przeszły na luteranizm.

Po reformacji w 1525 r.

Na skutek reformacji w 1525 r. Kościół rzymskokatolicki w Prusach stracił wpływ na ponad trzy stulecia na Mazurach, także w Dźwierzutach. Świątynia stała się miejscem modlitw wiernych Kościoła luterńskiego. Dźwierzuty i okoliczne miejscowości z czasem przyłączono do parafii rzymskokatolickiej w Biskupcu Reszelskim. Ks. proboszcz Edward Herrmann, późniejszy biskup sufragan, w roku 1870 w sprawozdaniu odnotował, że w Dźwierzutach i okolicznych miejscowościach zamieszkiwało 351 wiernych Kościoła rzymskokatolickiego, w tym 207 osób dorosłych i 144 dzieci. Z woli rządu diecezji warmińskiej, ks. bpa Filipa Krementza, utworzono w tej miejscowości stację misyjną. Pierwszą msze św. odprawił ks. Rudolf Steffen z Pasymia 30 marca 1871 r., w mieszkaniu prywatnym ślusarza Gimerskiego. W Eucharystii uczestniczyło 120 wiernych. Od tego czasu we

wszystkie niedziele odprawiane były msze św. Projektowano, by zaniechać budowę świątyni w Szczytnie, a wybudować w Dźwierzutach, ze względu na większą liczbę katolików.

Niebawem wikariusz z Pasymia, za zgodą rządcy diecezji warmińskiej, ks. bpa Kremenza, wydzierżawił nieruchomość, którą niebawem kupiono za 4800 talarów. Drugiego stycznia 1871 r. bp Kremenetz mianował pierwszego duszpasterza nowego okręgu w Dźwierzutach. Został nim ks. **Michał Klement**, który, oprócz opieki

Kościół ewangelicko-augsburski w Dźwierzutach

Spis treści

Słowo wstępne	5
Wprowadzenie	7
Okres przedreformacyjny	8
Po reformacji w 1525 r.	10
Po II wojnie światowej	16
Ks. Jan Wilusz (1947–1948)	17
Ks. Brunon Bieniek (1949–1966)	20
Ks. Jan Grądzki (1966–1972)	33
Ks. Henryk Ostrowski (1972–2007)	38
Ks. Jarosław Wiszowaty (2007–)	57
Kaplica rzymskokatolicka w Targowie	63
Próby kupna kościoła ewangelickiego w Targowie	65
Powstanie parafii rzymskokatolickiej w Targowie	75
Współpracownicy – wikariusze	77
Pracownicy parafialni	79
Katechizacja	80
Demografia parafii dzwierzuckiej w latach 1964–2013 ..	83
Zakończenie	90
Aneks	92